

3 Obchodní firma

3.1 Právní úprava obchodní firmy

Základní (obecnou) právní úpravu obchodní firmy (dále též i firmy) nacházíme v § 423 až 428 OZ. Tato obecná úprava firmy v OZ představuje soubor zvláštních pravidel pro vlastníka firmy (podnikatele), která navazují na obecná pravidla o osobách (§ 77 a § 132) a využívají i jejich pojmosloví. **Na obecnou úpravu firmy navazuje speciální úprava firmy v ZOK**, obsahující kogentně stanovená pravidla pro označování právní formy obchodních společností a družstev. Kromě uvedeného základního systému právní úpravy firmy v OZ a v ZOK zůstávají zachovány speciální úpravy firmy ve zvláštních předpisech regulujících zvláštní subjekty: subjekty kapitálového trhu (např. banky⁵, pojišťovny, investiční společnosti a investiční fondy, apod.), evropské nadnárodní formy společností a družstev, příp. i další podnikatelské subjekty.

Každá obchodní firma podnikatele musí **splňovat všechny požadavky** vyjádřené

- a) v obecných ustanoveních OZ o firmě (§ 423 až 428),
- b) v obecných ustanoveních OZ o jménu osob (§ 77 - 79, § 132 - 134; tato právní úprava je subsidiárně aplikovatelná pro firmu tam, kde v § 423 - 428 pro ni není zvláštní úprava),
- c) v ustanoveních speciálních zákonů, a to
 - pro obchodní společnosti a družstva (§ 96, § 118 odst. 2, § 132 odst. 2, § 243 odst. 2 a § 552 odst. 3, § 728 a § 759 ZOK) a
 - pro některé speciální podnikatelské subjekty (řada zvláštních zákonů - viz výše), dále
- d) v ustanoveních zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob (ZVeřRej),
- e) v úpravě nekalé soutěže (§ 2976 a násl. OZ) i
- f) v úpravě dané předpisy z oblasti průmyslového vlastnictví (např. zák. o ochranných známkách, zák. o ochraně označení původu a zeměpisných označení, zák. o ochraně průmyslových vzorů, zák. o užitných vzorech, apod.).

5 Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů - § 3 odst. 1: Slovo „banka“ nebo „spořitelna“, jeho překlady nebo slova od nich odvozená smí užívat v obchodní firmě pouze právnická osoba, které byla udělena licence, pokud není zřejmé ze souvislosti, v níž se slovo „banka“ nebo „spořitelna“ používá, že tato osoba se nezabývá činností uvedenou v § 1 odst. 1.

Řada pravidel obsažených v OZ i dalších zákonech k obchodní firmě využívá pojmů a formulací, jejichž přesnější obsahové rysy jsou ponechávány soudní interpretaci.⁶ I přes rekonstrukci soukromého práva lze předpokládat, že většina dosavadní judikatury vyšších soudů bude dobrým vodítkem při posuzování aktuálních firemněprávních sporů (dle § 423 až 428 OZ i dle § 2976 a násl. OZ).

3.2 Pojem a povaha obchodní firmy

Obchodní firma je jméno, pod nímž je podnikatel zapsán do obchodního rejstříku.⁷ Občanský zákoník zachovává nutnost určitého formálního postupu, veřejnou dostupnost všech obchodních firem i konstitutivní účinky zápisu.⁸

Z uvedené definice obchodní firmy vyplývá, že podle OZ se rozlišují dvě základní skupiny podnikatelů, a to (a) podnikatelé, kteří mají obchodní firmu (ti jsou povinni činit právní jednání pod svou firmou - viz § 423 a § 435), a (b) podnikatelé, kteří nemají obchodní firmu, protože nejsou zapsáni v obch. rejstříku (ti právně jednají pod svým jménem - viz § 422).

Podle nového vymezení věci v OZ⁹ se i firma podnikatele stává věcí, a to **věcí nehmotnou a movitou** (dle § 496 odst. 2 a § 498). Souhrn všeho, co osobě patří, tvoří její majetek (§ 495), proto obchodní firma je i nadále součástí majetku podnikatele jako osoby. Společně s dalšími věcmi patřícími podnikateli obchodní firma **vstupuje do obchodního závodu**¹⁰. **Věcná povaha firmy** odpoutává firmu

6 Ustanovení § 10 odst. 2 OZ (analogia iuris) s využitím judikatury počítá.

7 Současná právní úprava firmy v OZ (§ 423 odst. 1) pokračuje v historicky tradičním pojetí firmy jako označení, které mohou používat jenom ti podnikatelé, kteří zveřejňují základní informace o svém podnikání a o svých vnitřních poměrech v obch.rejstříku. Je nerozhodné, zda se podnikatel zapisuje povinně nebo dobrovolně.

8 Bližší k zápisu podnikatelů do obch.rejstříku v § 42 a násl. ZVeřRej a nařízení vlády č. 351/2013 Sb. k provedení tohoto zákona (viz § 16 a násl.): Do obch.rejstříku (kromě obchodních společností a družstev - viz písm. a/) zapisují také za určitých podmínek fyzické osoby (viz písm. b/) a další osoby, stanoví-li povinnost jejich zápisu tento nebo jiný zákon (viz písm. c/ - např. zákon č. 77/1997 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů - ZStPod).

9 Podle § 489 OZ *věc je vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí.*

10 Obchodní závod je upraven v § 502 OZ jako organizovaný soubor jmění, jako samostatný druh věci.

od závodu (závod a firma se stávají samostatnými věcmi¹¹) a spojuje ji více s osobou podnikatele, pro něhož představuje jednoznačný identifikační znak. Současná právní úprava posiluje majetkovou stránku firmy.

K **užívání firmy** podnikatelem v obchodním styku (na listinách i v elektronicky zpracovaných informacích na webových stránkách internetu) jsou stanovena základní pravidla v § 435 odst. 1 OZ.

3.3 Zásady firemního práva

Zásady vyjadřují právní povahu označení i funkce, které má v obchodních vztazích plnit. V zákonných textech však nejsou vždy obsaženy výslovně, v některých případech představují především interpretační pravidla, s jejichž pomocí jsou právní normy aplikovány na reálný skutkový stav.

Většina tradičních **zásad a funkcí obchodní firmy** zůstává zachována i v současném OZ. Posláním **identifikační funkce** je podrobit vytváření a užívání firem určitému řádu, který respektuje individualitu každého zapsaného subjektu. Tato funkce však do jisté míry naráží na **funkci ochrannou**. Právní regulace v OZ posiluje i soutěžní funkci firmy, neboť dovoluje podnikatelům vytvářet také taková firemní označení, která mohou být využívána i jako součást propagačních a reklamních textů, označení závodů a poboček apod.

Rozhodující význam **zásady nezaměnitelnosti (výlučnosti) firmy** (§ 424) jako vůdčí zásady zůstává v OZ zachován.¹² Zásada výlučnosti (exkluzivity) firmy je nyní zdůrazněna i tím, že OZ upravuje **právo priority** (§ 423 odst. 2).¹³

11 OZ zcela upustil od dřívějšího úzkého spojení firmy s podnikem (závodem) podnikatele. Dříve byl umožněn pouze tzv. vázaný převod či přechod firmy, tj. současně se závodem. V souvislosti s tím lze nyní uvažovat také o možnosti poskytnutí licence k obchodní firmě v souladu s úpravou v § 2358 a násl. OZ (tj. licence k užívání obchodní firmy v širším slova smyslu, jako označení subjektu, na který byla licenční smlouvou obchodní firma převedena).

12 Při rozhodování o nezaměnitelnosti (výlučnosti či exkluzivnosti) obchodní firmy soud zohledňuje jednak tzv. dominantní prvky oproti tzv. slabým prvkům (např. rozh. VS Praha sp. zn. 3 Cmo 371/95, dále rozh. NS ČR sp. zn. 1 Odon 108/97) a jednak hledisko průměrného spotřebitele průměrného zákazníka či průměrného účastníka konkrétní skupiny, jehož by zaměnitelná firma mohla při jeho volbě podnikatele ovlivnit (např. rozh. VS Praha sp. zn. 3 Cmo 81/2010).

13 Zákonem upravená priorita k firmě ji přibližuje postupům zavedeným ve známkovém právu. Dříve se k právu priority k firmě vyjadřovala často judikatura - viz např. VS Praha sp. zn. 3 Cmo 233/1992, rozh. NS ČR sp. zn. 23 Cdo 775/2012 (viz www.nsouid.cz).

Zásada jednotnosti firmy znamená, že podnikatel nesmí mít více obchodních firem¹⁴ (výslovně upraveno v § 423 odst. 1); není rozhodující, zda podnikatel má více živností nebo více závodů. Tímto pravidlem se významně posiluje právě výlučnost firmy.

Právní úprava umožňuje jakékoli uspořádání jednotlivých prvků, z nichž se firma skládá. Jen speciální úprava v ZOK¹⁵ a dalších právních předpisech¹⁶ stanoví kogentně, že firmy musí obsahovat označení o právní formě. V úpravě dle OZ se relativizuje rozdíl mezi firmou podnikatele - člověka a podnikatele - právnické osoby, neboť uvolňuje pravidla pro tvorbu firmy podnikatele - jednotlivce a dovozuje mu využít ve firmě rovněž jiné označení než jeho vlastní jméno.¹⁷

V nové úpravě firmy v OZ se uplatní spíše zásada **firemní volnosti** (projevuje se zejména u podnikatele - člověka), takže tradiční **zásada firemní vázanosti (přísnosti)** se již neuplatní v plné míře.

Zásada zákazu klamavosti firmy (§ 424) neznámá žádný citelný zásah do kreativity podnikatele při výběru a tvorbě vlastní obchodní firmy.¹⁸ Tuto zásadu lze vnímat spíše jako výstrahu pro podnikatele, že svoji firmu má tvořit tak, aby neklamala nebo nebyla způsobilá oklamat.¹⁹ Uvedená zásada velmi úzce souvisí se **zásadou pravdivosti** firmy.

14 V rozporu se zásadou jednotnosti firmy by však byl zápis zkratky obchodní firmy vedle jejího plného znění (takový přístup by vedl k pluralitě obchodních firem) - k tomuto problému se vyjadřovala dříve judikatura.

15 Z úpravy v ZOK (§ 96, § 118 odst. 2, § 132 odst. 2, § 243 odst. 2 a § 552 odst. 3, § 728 a § 759) je patrný náhled na firmu jako celek, neboť používá zcela výhradně pojmu „*označení*“ vyjadřující právní formu (a nikoliv „*dodatek*“ o právní formě, jako tomu bylo v úpravě dle ObchZ).

16 Viz např. § 4 odst. 3 písm. b/ ZStPod

17 Dříve kogentní úprava (§ 9 ObchZ) stanovila, že firmou fyzické osoby musí být vždy její jméno a příjmení.

18 Viz rozh. NS ČR sp. zn. 32 Odo 1729/2006 (dostupné z www.nsoud.cz): *Požadavek, že firma nesmí působit klamavě, znamená, že nesmí vzbuzovat klamnou představu o podnikateli nebo o předmětu podnikání.*

19 „Klamavost“ u firmy bude zřejmě posuzována podobně jako v případech klamavé reklamy nebo klamavého označení zboží nebo služby; nepůjde o pravdivost (správnost) výrazů (údajů) použitých ve firmě, ale o celkový dojem, jakým konkrétní firma podnikatele působí na průměrného spotřebitele či zákazníka.

Z výslovného zákonného zákazu zaměnitelnosti a klamavosti firem lze dovodit povinnost rejstříkových soudů **prověřovat výlučnost firmy a její neklamavý charakter** již v řízení o povolení zápisu nových subjektů, příp. v řízení o povolení zápisu změny firmy.²⁰

Obchodní firma musí být výlučná (nezaměnitelná) na celém území České republiky (teritoriální hledisko), je zapotřebí firmu porovnávat se všemi obchodními firmami podnikatelů zapsaných v obch. rejstříku (věcný rozsah přezkumu)²¹ a doba ochrany obchodní firmy je neomezená a trvá společně s existencí podnikatele, který ji po právu užívá (časový rozsah přezkumu). Provede-li rejstříkový soud výmaz zápisu podnikatele z obch. rejstříku, příp. jen firmy podnikatele (podle § 47 ZVeřRej), právo podnikatele k firmě zaniká a výmazem končí i právní ochrana jeho firmy.

3.4 Tvoření firmy

Z obsahového hlediska lze tvořit firmu jako osobní, věcnou, smíšenou nebo fantazijní.

Osobní firmu budou tvořit zejména podnikatelé - fyzické osoby, ovšem i obchodní korporace, příp. i jiné právnické osoby zapisované do obch. rejstříku, které svojí firmou hodlají upozornit veřejnost na jistou osobnost, k níž má právnická osoba zvláštní vztah (viz § 133 odst. 1 OZ). **Věcná firma** bude využívána pravděpodobně častěji podnikateli - právnickými osobami, neboť se odvozuje z předmětu jejich činnosti, avšak nyní není vyloučena ani pro podnikatele - člověka. **Smíšenou firmou** se rozumí jakákoliv kombinace osobní, věcné a fantazijní firmy a budou ji využívat spíše právnické osoby, chtějí-li jí zdůraznit člověka, k němuž mají zvláštní

20 Avšak rozhodnutím soudu o zápisu firmy není současně rozhodnuto, že zapisovaná firma je nezaměnitelná s již dříve zapsanými obchodními firmami. - viz rozh. VS Praha sp. zn. 238/96. Povinnost vedení obchodního rejstříku v elektronické podobě (viz § 1 odst. 4 ZVeřRej) i poměrně stabilizovaná judikatura při výkladu zaměnitelnosti firem by mohly zabránit alespoň těm nejzávažnějším případům úplné totožnosti zapisovaných firem. - viz rozh. VS Praha sp. zn. 3 Cmo 426/95: *Pokud je osvědčeno, že žalovaný běžně užívá nikoli své plné obchodní jméno, ale jeho zkratku, jež je však totožná s obchodním jménem žalobce, pak... jednání žalovaného narušuje jeho výlučná práva k obchodnímu jménu.*

21 Viz § 90 odst. 1 ZVeřRej: „...rejstříkový soud zkoumá, zda navrhované jméno není zaměnitelné s jiným již existujícím zapsaným jménem, popřípadě není-li klamavé“.